

Toulky

přepyšskou minulostí

XX.

TAJNÉ „VÁLKY“ JANA HÁJKA

Asi pro nikoho z nás nebude tajemstvím, že v letošním roce uplyne 100 let od vzniku samostatného Československého státu. Jaké však bylo mé překvapení, když jsem zjistil, že i v Přepychách se narodil člověk, který se na jeho vzniku, poválečné správě a mezinárodní prezentaci významně spolupodílel. Dříve, než se vám pokusím ze skromných možností tuto osobnost přiblížit, chci poděkovat Zdeňku Pavlíkovi, který mě poskytl publikaci, která mě po jejím přečtení, k zájmu o Jana Hájka přivedla. Nekladu si za cíl předložit vám nějakou historickou studii, na což nejsem kompetentní, ale spíše podnítit zájem o události a osobnosti, jejichž přesah souvisí nějakým způsobem i s historií naší obce.

Několik dat z rodokmene

Myslím, že pro zarámování příběhu do místopisu obce neuškodí, když začnu, tak říkajíc, od píky. A řeknu, že hned na začátku ten rodokmen trochu zkomplikuji.

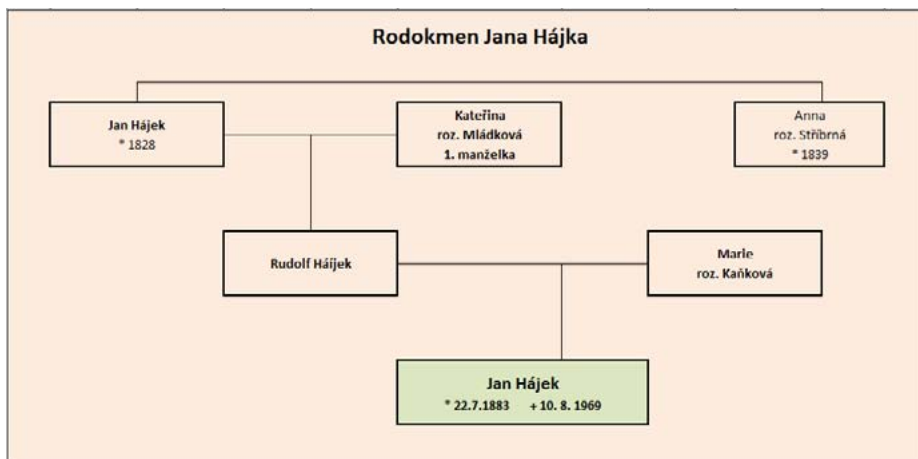
Dům čp. 91 (později Červinkovo a Kašparovo)

V domě čp. 91 (dnes Kašparovo) se 14. července 1828 narodil Jan Hájek, dědeček Jana, o kterém chci vyprávět. Je pochován na starém hřbitově u kostela sv. Prokopa i s druhou manželkou Annou.

Náhrobek Anny a Jana Hájkových

S první manželkou Kateřinou, která později zemřela, měli syna Rudolfa Hájka. Rudolf se oženil s Marií, manželskou dcerou Josefa Kaňky, chalupníka z Křovic. Rudolf a Marie zakoupili v roce 1871 usedlost čp. 86 za 2 820 zlatých (dnes Kučerovo). V této roubené chaloupce se jim 22. července 1883 narodil syn Jan Hájek.

Protože je hlavním aktérem našeho příběhu, uvádím z přepyšské matriky, k jeho narození i další podrobnosti.

Porodní bábou byla Anna Javůrková z Přepych, čp. 88 (dnes Gallianovo, dříve Řízkovo). Pokřtěn byl jako katolík Josefem Příbylem, katechetou gymnasia z Jičina. Kmotrou při křtu byla Alžběta Chudá, manželka Jana Chudého z Přepych, čp. 26. Svědky křtu byly Dorota Zemánková, manželka Jana Zemánka, chalupníka z Přepych, čp. 68 (dnes v místě domu Vlasty Voltrové) a

ry. Svědčí o tom mimo jiné i zápis v matrice z 20. května 1903, kdy dle oznámení c. k. okresního hejtmanství v Novém Městě nad Metují vystupuje z církve katolické. Oznámil to listem z Francie, z městečka Neville (leží severozápadně od Paříže u průlivu La Manche). Od roku 1907 již působil trvale jako sociálně demokratický novinář ve Francii a po návratu v roce 1909 jako redaktor českých socialistických periodik, mj. Práva Lidu a také Akademie. Před 1. světovou válkou se jako redaktor jihočeského listu

Kateřina, manželka Václava Mertvy, chalupníka z Přepych, čp. 78 (dnes Sýkorovo, dříve Řízkovo). V letech 1901 – 1904 vystudoval mladý Jan Hájek státní průmyslovou školu a z Přepych se vydal do světa. Patrně již na střední škole byl ovlivněn radikalizujícími se politickými názo-

Jiskra velmi sblížil s Eduardem Benešem. Od počátku se také podílel doma i v zahraničí na organizování domácího protirakouského odboje a byl jedním z organizátorů spojení tzv. Maffie s rodícím se českým exilem na Západě. Krátce poté, co nastoupil vojenskou službu, byl za-

tčen a od října 1915 do července 1917 byl rakouskou policií vězněn. Při všeobecné amnestii politických vězňů, po nástupu císaře Karla byl propuštěn, a znovu se zapojil do protirakouských aktivit.

U zrodu republiky

Je zcela pochopitelné, že po vzniku Československé republiky ho vedení země jako skvělého organizátora, zkušeného konspirátorů z protirakouského odboje, člověka s kontakty a znalostmi novinářského prostředí doma i v zahraničí, a v neposlední řadě jako přítele Eduarda Beneše, zapojilo do správy nově vznikajícího státu.

Janu Hájkovi bylo 35 let, byl mladý, inteligentní a pro věc republiky, vzhledem k dosavadnímu životu, zapálený. Napomáhal organizovat tiskovou službu Prezidia ministerstevské rady, r. 1919 vedl tzv. tiskovou kancelář čs. delegace na mírové konferenci v Paříži. Po návratu do Prahy v září 1919 se stal přednostou zpravodajské sekce ministerstva zahraničních věcí (MZV), kterou postupně vybudoval do funkčního mechanismu, sloužícího nejen k informování MZV o pohledech ciziny na republiku, ale pokoušejícího se prostřednictvím kontaktů s vybranými novináři o její optimistickou sebe prezentaci v zahraničí, v duchu názorů T. G. Masaryka a E. Beneše.

V rámci své funkce se mj. podílel na založení Sborníku zahraniční politiky, vůbec prvního periodika, věnovaného v ČSR mezinárodněpolitické problematice, na jaře 1921 také spoluzaložil vydavatelskou agenturu Orbis a především deník Prager Presse, jenž měl v liberálně demokratickém duchu informovat cizinu o stře- doevropských otázkách. Ministr Beneš, jako ministr zahraničních

věcí, orientoval politiku země na Velkou Británii a hlavně Francii, která byla i v mnoha jiných ohledech vzorem první republiky. Důkladem úzkých kontaktů je například podíl francouzské vojenské mise pod velením generála Pellé na utváření armády ČSR, v počátcích jejího vzniku. Náčelníky Hlavního štábu československé branné moci (nyní Generální štáb) byli až do roku 1925 francouzští generálové. Je pochopitelné, že i první kroky Jana Hájka, znalého francouzského prostředí, směřovaly, při popularizaci Československa, právě tam. Již tehdy si byl Jan Hájek vědom významu sdělovacích prostředků a předvídavě orientoval práci své sekce MZV nejen na tisk, ale i na rozšiřující se význam rozhlasu.

Ve službách vlasti

V zájmu Československa pokračovala zpravodajská sekce MZV pod vedením Jana Hájka i v dalších letech předmnichovské republiky. Vedle posilování vědomí o demokratickém směřování Československa v prvních letech existence, reagovala postupně více na mezinárodní události i jejich utváření v evropském kontextu.

Při hledání zakotvení Československa v Evropě se MZV zaměřovalo na posilování spojení s Malou Dohodou. Bylo to vojensko-politické spojení v letech 1921-1939 složené z Československa, Jugoslávie a Rumunska, výrazně podporované Francií. Rozhodující úlohu hrála ČSR, jejíž kapitál se významně podílel na vyzbrojování rumunské a jugoslávské armády. Československý ministr zahraničí Edvard Beneš byl hlavním tvůrcem a představitelem Malé dohody. Cílem Malé dohody bylo udržet pořádek ve střední a jihovýchodní Evropě daný výsled-

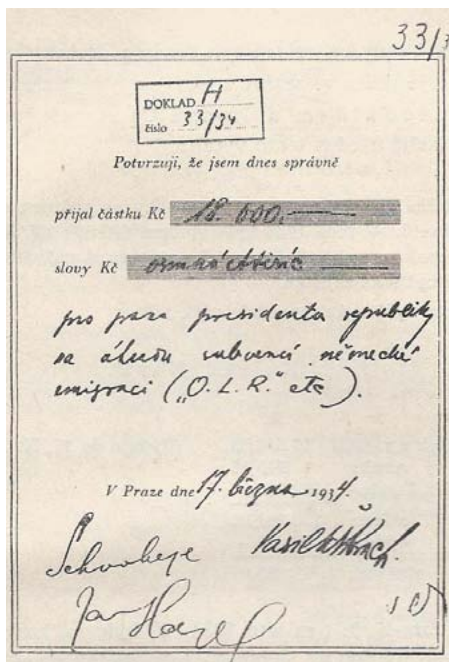

Beneš a Hájek v kruhu zahraničních novinářů.

kem Pařížské mírové konference (1919-1920), zabránit obnově Rakouska-Uherska, anšlusu Rakouska a hlavně čelit maďarským a německým snahám o revizi mírových dohod po 1. světové válce. Je logické, že pozornost zpravodajské sekce, vedené Janem Hájkem, mířila do Bělehradu, Vídně,

Budapešti, Bukurešti, Ankary i Berlína.

Zcela nové a zásadní úkoly vyvstaly po nástupu nacismu k moci v Německu. Navazovala se spolupráce demokratických sil a podpora jejich hlasu v médiích, upozorňujících na nebezpečné směřování Německa. Podpora to byla potřebná, neboť

s postupující fašizací svoboda slova i lidí ubývala. Již v roce 1927 píše představitel Ligy pro lidská práva v Berlíně F. W. Foerster Janu Hájkovi: „Pronásledování pacifistů v Německu pro velezradu je opravdu groteskní a táži se sám sebe, zda by Rada Společnosti národů neměla protestovati, poněvadž takové persekuce, které se týkají snahy loajálních Němců, chtějících zabránit kampaním, vedeným proti smlouvám, jsou opravdu urážkou naděje Ženevy ...“

Později, když represe, teror a antisemitismus v Německu vyvolal vlnu emigrace, byla Praha významným záchytným a azylovým bodem v Evropě. Šlo o podporu nejen morální a politickou, ale i o pomoc finanční. Na přiloženém obrázku je kvitance Kanceláře prezidenta na osmnáct tisíc korun pro německé emigranty, se schvalujícím podpisem Jana Hájka.

Na závěr svého působení na Ministerstvu zahraničních věcí v roce 1938 se Jan Hájek velmi intenzivně věnoval přípravě organizování čs. diplomacie v exilu v případě okupace státu. Spolupracoval při tom mimo jiné i s velvyslancem ČSR v Anglii, Janem Masarykem. Po Mnichovu a abdikaci prezidenta

(5. 10. 1938) byl z MZV jako jeden z nejbližších spolupracovníků E. Beneše propuštěn.

V září 1939 byl gestapem zatčen a až do jara 1945 byl Němci internován v koncentračním táboře Buchenwald.

Jan Hájek byl nepochybně velice schopný člověk, možná měl i dobrodružnou povahu, ale myslím, že měl i hluboké kořeny vlasteneckého cítění. Od zrodu republiky stál téměř 20 let v čele velmi exponovaného a organizačně složitého pracoviště Ministerstva zahraničních věcí. Byl blízkým spolupracovníkem prezidenta Beneše, spolupracoval s Janem Masarykem a dalšími velvyslanci státu, v těžkých dobách se na něho obraceli i státníci a významné osobnosti v Evropě. Spoluvytvářel základy složitých nitek zpravodajských i podmínky, pro šíření dobrého jména naší země ve světě.

Nepřekvapuje proto ani to, že po okupaci Československa bylo činnosti MZV, její zpravodajské sekce i jména Jana Hájka zneužito v protektorátní propagandě. Říšská moc se neprodleně zmocnila celého ar-

chivu MZV a obvyklou manipulací denuncovala prezidenta Beneše, londýnskou vládu i samotného Jana Hájka v očích protektorátní veřejnosti. Nenávistnou rétorikou k tomu přispěl i Dr. Rudolf Urban v knize Tajné fondy III. sekce, vydané v roce 1943.

Jednoduchý život nečekal Jana Hájka ani po válce. Po návratu z koncentráku působil do roku 1948 jako předseda správní rady pojišťovny Slavia a ještě v letech 1956-60 byl znovu vězněn. Zemřel v Praze 10. srpna 1969.

V kronikách naší obce jsem žádnou zmínku o Janu Hájkovi nenašel. Snad to lze připsat na vrub jeho „zpravodajské“ minulosti, o které se běžně nehovoří. Mezi slavnými rodáky Přepych nikdy nefiguroval. Mé úvahy o této osobnosti mohou být nepřesné a určitě jsou zjednodušující, ale přítomnost blízkého výročí naší státnosti mě motivovala k hledání jedné z cestiček, které k naší přítomnosti vedly a svým způsobem se i Přepych dotýkají.

Vladimír Zdeněk st.
kronikář obce

Pohled do archivu bývalého ministerstva zahraničních věcí.